

2023, 12 (2), 888-911 | Araştırma Makalesi

Ticaretin Kolaylaştırılmasında Uluslararası Organizasyonlar ve Türkiye'nin Durumu

Halit Gökhan YÜKSEL¹

Öz

Ürünlerin dış piyasaya ihraç edilme sürecinde ortaya çıkan maliyetlerle ilgili bir kavram olan ticaretin kolaylaştırılması kavramı, kısaca uluslararası ticarete işlemlerin basitleştirilmesi ve belirli bir standarda kavuşturulması olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası ticarete bu tür maliyetleri azaltmak için ülkelerin tek taraflı olarak yapacakları çalışmaların faydası sınırlı olacaktır. Bu durum, tüm dünyada uluslararası ticaret hacminin daha fazla artması için uluslararası organizasyonların devreye girip, kapsamlı çalışmalar yapmasını gerekli kılmıştır. Öte yandan, uluslararası organizasyonlara üye konumunda yer alan Türkiye'de de ticaretin kolaylaştırılması konusunda önemli adımların atıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin dış ticaret akımlarını daha fazla artırabilmesi için yapılması gerekenlerin neler olduğunu belirleme konusunda, uluslararası organizasyonların ve bireysel olarak Türkiye'nin ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili yaptığı ve gelecekte yapmayı planladığı faaliyetlerin iyi anlaşılması oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışma, öncelikli olarak ticaretin kolaylaştırılması konusunda faaliyette bulunan uluslararası organizasyonların çalışmalarını ilgili kurumların raporları ve uluslararası literatür üzerinden ele almaktadır. Ayrıca, uluslararası göstergeler ve "Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Eylem Planı" ışığında Türkiye'nin durumu ve gelecekte uygulanması planlanan faaliyetleri incelemektedir. Çalışmanın sonunda, her bir uluslararası organizasyonun kendi amacı çerçevesinde farklı nitelikte uygulamalar yaptığı, çok yönlü yapılan bu uygulamalarda teknolojik gelişmelerin önemli bir katkısının olduğu oldukça dikkat çekmektedir. İkinci olarak, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nı imzalayan ülkelerin bu alanda yeni çalışmalar yaparak uluslararası ticaret hacimlerini daha çok artırma imkânı elde edebileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin durumu ile ilgili ilk olarak, ticaretin kolaylaştırılması konusunda Tek Pencere Sistemi'nin hayata geçirilmesinden, liman, havayolu ve kara yolu ulaşım altyapılarının geliştirilmesine kadar pek çok farklı alanda uzun zamandır çalışmalar yürüttüğünü belirtmek gerekmektedir. Uluslararası göstergelerde de bu durum net bir şekilde görülmektedir. Bahsedilen çalışmaların bazılarında çözüm bekleyen sorun ve eksikliklerin giderilmesiyle birlikte Türkiye'nin ticaretin kolaylaştırılması konusunda daha hızlı mesafe kat edebileceği ve böylelikle uluslararası ticaret hacmini artırabileceği, bu yolla da önemli refah artışı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ticaretin Kolaylaştırılması, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması, Dış Ticaret Akımları, Uluslararası Organizasyonlar, Uluslararası Ticaret, Lojistik Performans Endeksi

Yüksel, H. G. (2023). Ticaretin Kolaylaştırılmasında Uluslararası Organizasyonlar ve Türkiye'nin Durumu. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 12 (2), 888-911. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1214983>

Geliş Tarihi	05.12.2022
Kabul Tarihi	26.04.2023
Yayın Tarihi	19.06.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Öğr. Gör. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Daday Nafi ve Ümit Çeri Meslek Yüksekokulu, Finans-Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Kastamonu, Türkiye, hyuksel@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7546-1683

2023, 12 (2), 888-911 | Research Article

International Organizations in Trade Facilitation and the Situation of Turkey

Halit Gökhan YÜKSEL¹

Abstract

The concept of trade facilitation, which is a concept related to the costs incurred in the process of exporting products to the foreign market, is briefly defined as simplifying transactions in international trade and bringing them to a certain standard. The benefits of unilateral efforts by countries to reduce such costs in international trade will be limited. This situation made it necessary for international organizations to step in and carry out extensive studies in order to further increase the volume of international trade all over the world. On the other hand, it should be noted that important steps have been taken to trade facilitation in Turkey, which is a member of international organizations. In this context, it is very important to have a good understanding of the activities that international organizations and individual Turkey have done and plans to do in the future regarding trade facilitation in determining what needs to be done in order for Turkey to further increase foreign trade flows. This study primarily deals with the work of international organizations operating in the field of trade facilitation through the reports of relevant institutions and international literature. It also examines the situation of Turkey and the activities planned to be implemented in the future in the light of international indicators and the "Trade Facilitation Turkey Strategy and Five-Year Action Plan". At the end of the study, it is quite remarkable that each international organization carries out different applications within the framework of its own purpose, and that technological developments have an important contribution in these multi-faceted applications. Secondly, it is thought that the countries that signed the Trade Facilitation Agreement will have the opportunity to further increase their international trade volumes by conducting new studies in this field. Regarding the situation in Turkey, first of all, it should be noted that it has been working in many different areas for a long time, from the implementation of the Single Window System to facilitate trade, to the development of port, airline and road transportation infrastructures. This is clearly seen in international indicators. It is thought that with the elimination of the problems and deficiencies that await solutions in some of the mentioned studies, Turkey can go a long way in trade facilitation, thus increasing the volume of international trade, and thus providing a significant increase in welfare.

Keywords: Trade Facilitation, Trade Facilitation Agreement, Foreign Trade Flows, International Organizations, International Trade, Logistic Performance Index

Yüksel, H. G. (2023). International Organizations in Trade Facilitation and the Situation of Turkey . Journal of the Human and Social Science Researches , 12 (2) , 888-911 . <https://doi.org/10.15869/itobiad.1214983>

Date of Submission	05.12.2022
Date of Acceptance	26.04.2023
Date of Publication	19.06.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Lecturer PhD., Kastamonu University, Daday Nafi and Ümit Çeri Vocational School, Department of Finance-Banking and Insurance, Kastamonu, Turkey, hgyuksel@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7546-1683

Giriş

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişme ve küreselleşmenin etkisiyle uluslararası ticaret akımlarında önemli gelişmeler meydana gelmektedir. Uluslararası ticaret akımlarındaki bu artışta ülkelerin birbirlerine uyguladıkları tarife ve kotaların zamanla azaltılmasının ve ortadan kaldırılmasının önemli bir rolü bulunmaktadır. Buna ek olarak, yaşanan teknolojik gelişmeler de ürünlerin ülkeler arasında daha hızlı ve daha az belgeye gereksinim duyarak yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Tarife ve kotalara nazaran daha az göze çarpan ve bir nevi görünmeyen engeller olarak ifade edilebilen uluslararası ticaretteki söz konusu prosedürel faktörler esasında ülkeler arasındaki mal ve hizmet transferinde önemli bir konu olarak görülmektedir. Zira literatürde bu tarzdaki prosedürel faktörlerin iyileştirilmesinin ülkelerin uluslararası ticaret akımlarını nasıl etkilediğine dair oldukça fazla çalışma bulunmaktadır.

Uluslararası ticaret akımlarındaki söz konusu prosedürel faktörlerin azaltılması, diğer bir deyişle, uluslararası ticaret işlemlerinin basitleştirilmesi ve standardize edilmesi literatürde "ticaretin kolaylaştırılması" olarak ifade edilmektedir.

Birçok tanımı yapılan ticaretin kolaylaştırılması kavramı, genellikle, "gümrük idaresi, standartlar ve teknik düzenlemeler ve iş dünyasının hareketliliğinin önündeki engeller gibi ticarete yönelik prosedürel ve idari engellerin sadeleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. (Woo ve Wilson, 2000, s.2)

Avrupa Birliği ise, ticaretin kolaylaştırılmasını uluslararası ticaret prosedürlerinin, özellikle ithalat ve ihracat prosedürlerinin, taşıma gereksinimleri ve gümrükler ve diğer ajanslar tarafından kabul edilen prosedürlerin basitleştirilmesi, uyumlaştırılması ve otomasyonu olarak tanımlamaktadır (European Commission International Cooperation and Development, 2018).

Bu çalışmada ticaretin kolaylaştırılması, (Nguyen vd., 2014, s.6)'da yer aldığı şekilde, uluslararası işlemlerde zaman, maliyet ve belirsizliği azaltabilen işlemler ve politikalar olarak tanımlanmakta ve ithalat kotaları, tarifeler ve tarife dışı araçlar gibi geleneksel ticaret araçları dışlanmaktadır.

(Hoekman ve Shepherd, 2015, sf. 54)'ün belirttiği üzere, ticaretin kolaylaştırılması, uygun koşullar altında, ulusal gelirlerin artışına, daha hızlı üretkenlik büyümesine ve yoksulluğun azaltılmasına yol açabilen ticaret aracılığıyla ekonomik entegrasyon sürecini desteklemektedir. Diğer taraftan, son yıllarda ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği engelleyen sürekli zorlukların üstesinden gelme ihtiyacı, hükümetler, politika yapımcılar ve ulusal ve uluslararası organizasyonlardan bir dizi çaba ve politika önerisi ortaya atılmıştır. (Jiahao vd., 2022, sf. 201)

Ayrıca, 1990'lardan beri, DTÖ ve Dünya Gümrük Örgütü gibi kurumların öneminin artması; küresel değer zincirlerinin öneminin artmasıyla ticaret formlarının değişmesi; politika başlıklarında tarife ve tarife dışı engellerin yerini ticaretin kolaylaştırılmasının alması gibi önemli konuların değişmesi açısından dünya ticaret sistemi de değişmektedir. (Pomfret, 2016, sf. 420).

Son yıllarda birçok ülkedeki kamu ve özel kuruluşlar, ihracat ve ithalatlarının işlenmesini ve sevkiyatını iyileştirmeyi amaçlayan çeşitli ticaret ve nakliye girişimlerini hayata geçirmişlerdir. Zayıf ulaşım altyapısı ticaretin azalmasına neden olabildikçe, uluslararası ticaretteki büyüme yatırımlara ve daha iyi ulaşım altyapısına olan talebi artırmaktadır

(Avetisyan and Hertel, 2021, sf. 2).

Bu noktada belirtilmelidir ki, her bir ülkenin birbirinden bağımsız olarak yürüteceği faaliyetlerle sınırlı olan ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları, uluslararası ticaret akımlarına yeteri kadar etki etmeyecektir. Diğer bir ifadeyle, ticaretin kolaylaştırılması konusunu daha geniş perspektiften bakarak uluslararası bir konu olarak değerlendirmek daha yerinde olacaktır. Zira ihracatçı ülkenin, ticaret partneri ülkenin belirlediği kurallara uyması ve partner ülkenin altyapısını kullanması gerekmektedir. Dolayısıyla ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarının başarısında, uluslararası ticaret yapan ülkeleri ne kadar kapsayıcı şekilde işlemlerin basitleştirildiği ve standardize edildiği önemli bir konu olarak görülmektedir.

Uluslararası ticaret alanında yaşanan söz konusu gelişmeler çerçevesinde bu çalışmanın ilk bölümünde ticaretin kolaylaştırılması konusunda uluslararası organizasyonların faaliyetlerine yer verilmekte ve sonrasında Türkiye'nin bu alandaki çalışmalarına yer verilerek mevcut durum ve geleceğe yönelik olarak bazı politika önerilerinde bulunmaktadır.

Ticaretin Kolaylaştırılması ve Uluslararası Organizasyonlar

Dünya Ticaret Örgütü

Ulusal politika özerkliğini aşındıran küreselleşme, büyüklükleri ne olursa olsun ulus devletlerin hayatlarını sürdürebilmeleri için bir takım önemli zorluklara sebep olmaktadır. Bu nedenle birçok ülke, diğer ülkelerin fırsatçı davranışlarını caydırmak için uluslararası anlaşmaların, kuralların, taahhütlerin ve protokollerin etkili bir şekilde uygulanması yoluyla "eşit" bir oyun alanı sağlamak için uluslararası kurumların uluslarüstü yönetişimine giderek daha fazla güvenmektedir (Read, 2004, sf. 367). Uluslararası anlaşma ve pek çok farklı nitelikteki çalışmaların yapıldığı ve yapılmaya çalışıldığı uluslararası ticaret alanında da bu durumun söz konusu olduğu düşünülmektedir.

Ülkeler arasında ticaretin kuralları ile ilgilenen tek küresel uluslararası örgüt olan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) (World Trade Organization-WTO) 1 Ocak 1995 tarihinde faaliyete geçmiştir. DTÖ'nün temel amacı, ticaretin mümkün olduğu kadar sorunsuz, öngörülebilir ve serbest bir şekilde akışını sağlamaktır (World Trade Organization, 2020, 28 Ekim).

Dünya ticaretinin önündeki görünen ve görünmeyen engellerle mücadele eden DTÖ, ticaretin kolaylaştırılması konusunda da önemli adımlar atmaktadır. Bu kapsamda, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması (TKA) (Trade Facilitation Agreement-TFA), DTÖ üyelerinin 2013 Bali Bakanlar Konferansı'nda benimsemesiyle ve ardından organizasyon üyelerinin üçte ikisinin antlaşmayı onaylamasıyla 22 Şubat 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir (World Trade Organization, 2020, 31 Ekim). Bu antlaşma DTÖ'nün kurulduğundan beri kabul edilen ilk çok taraflı anlaşma niteliği taşımaktadır (Ugaz, 2020). Bu Anlaşmanın detayları ayrı bir başlık altında ele alınacağından burada tekrara düşmemek adına yer verilmeyecektir.

Dünya Gümrük Örgütü

Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ), hükümetler arası bağımsız bir organizasyondur. DGÖ, ilk olarak yalnızca Avrupa'ya uzansa da, kısmen ulusal ekonomiler için Gümrüklerin

öneminin hükümetler tarafından tanımlanması nedeniyle, küresel hedef ve etkisi ile aşamalı olarak uluslararası bir organizasyon haline gelmiştir. DGÖ'nün şu anda 6 bölgede, dünya ticaretinin yaklaşık olarak %98'inin işlenmesinden sorumlu 183 üyesi bulunmaktadır. DGÖ'nün çeşitli çalışma yapıları, 1952'de kurulduğundan beri ticaret tedarik zincirinin güvenliği ve güvenlik iyileştirmesi, uyumu sağlamak ve ticareti kolaylaştırmak için DGÖ üyelerinin modernizasyon girişimleri ve Gümrük reformlarına ve düzenleyici gelişmelerine rehberlik eden bir dizi uluslararası aracı geliştirmiştir ve geliştirmeye devam etmektedir (WCO, 2020, 12 Kasım).

Kısaca, DGÖ gümrük sürecinin çeşitli kısımlarında sorunların belirlenmesi ve reformların uygulanmasına yardımcı olmaktadır (Finger and Wilson, 2007, sf. 347).

DGÖ'nün temel olarak şu amaçları bulunmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020):

“Uluslararası eşya taşımacılığı ve sınırlar arası insan geçişiyle ilgili gümrük rejimlerinin ve işlemlerinin basitleştirilerek uyumlaştırılması,

Gümrük işlemlerini basitleştirirken, mevzuatın etkin uygulanmasını ve gümrük suçlarıyla etkin mücadele edilebilmesini temin edecek işbirliği ortamını yaratacak tedbirlerin alınması,

Değişen şartlara ve mevzuata uyum sağlanması bakımından üye ülkelere teknik yardım sağlanması;

Gerek üye ülkeler arasındaki, gerek diğer uluslararası kuruluşlarla olan işbirliğinin geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulması;

Gümrük idarelerindeki insan kaynakları yönetimi, şeffaflık, dürüstlük konuları ile çalışma yöntemleri ve yönetim hususlarında iyileşmeler sağlayacak girişimlerin desteklenmesidir.”

DGÖ bağlamında ticaretin kolaylaştırılması, gereksiz ticaret kısıtlayıcılığından kaçınma anlamına gelmektedir. Bu, kontrollerin kalitesini uluslararası olarak uyumlu bir şekilde iyileştirirken, modern teknik ve teknolojileri uygulayarak başarılabilmektedir. DGÖ'nün görevi, gümrüklerin prodesürlerini basitleştirerek ve uyumlaştırarak Gümrük yönetimlerinin etkinliğini ve verimliliğini artırmaktır. Bu da, 1952'de kurulduğundan beri DGÖ'nün gerçek görevi olan ticaretin kolaylaştırılmasını sağlayacaktır. Daha ileri boyutta ticaretin kolaylaştırılması için, DGÖ, Sözleşmeler, standartlar ve programlar geliştirmiş ve devam ettirmiş, teknik yardım ve kapasite inşası için destek sağlamıştır. Bu yatırımlar ve aktiviteler aracılığıyla, üye Gümrük yönetimleri, hükümetlerine ve diğer paydaşlarına, etkili gümrük kontrolü ile birlikte ticaretin kolaylaştırılması olanağını sunabilmiştir. (WCO, 2020, 16 Kasım).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

Tarihsel olarak bakıldığında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)'nın hayata geçişi, ticaret ve kalkınma alanında uluslararası işbirliğinin gelişiminde yeni bir çağın başlangıcını göstermektedir. (United Nations, 1964, s.68) Uluslararası işbirliği konusundaki çabaları kapsamında UNCTAD, ticaretin kolaylaştırılması alanında da oldukça etkin bir şekilde faaliyetler yürütmektedir. 2017 yılında yürürlüğe giren TKA'dan dolayı artan teknik ve kurumsal zorunluluk uygulamalarını kolaylaştırmak için UNCTAD, Ticaretin Kolaylaştırılması Programı geliştirmiştir. Bu program, dönüşüm ekonomilerini, en az gelişmiş ülkeler (LDCs-

EAGÜ), Karayla Çevrili Gelişmekte Olan Ülkeler (LLDCs-KÇGOÜ) ve Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri (SIDS-GOKAD) içeren, gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücünü ve ticaret süreçlerini geliştirmektedir. Söz konusu Program, ticaretin kolaylaştırılması reformlarını ve ülkelerin DTÖ taahhütlerini de içeren ilgili uluslararası ve bölgesel kural ve standartlara uyum sağlama kapasitelerini desteklemeyi amaçlamaktadır. 2016 yılından beri, UNCTAD, ticaretin kolaylaştırılmasını iyileştirmek için dünya çapında 56 ülkede kapasite geliştirmiştir. Bunların 34'ü Afrika'da, 10'u Latin Amerika ve Karayipler'de ve 12'si Asya ve Okyanusya'da yer almaktadır. Ayrıca bu ülkelerin 21 tanesi SIDS ve 17 tanesi ise LLDCs ülkelerindedir. Tüm bunlara ek olarak, söz konusu 56 ülkenin 45'i DTÖ üyesi iken %89'u TKA'nı imzalamışlar ve %96'sı DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Komitesi'ne A, B ve C kategori hükümlerini bildirmişlerdir. (UNCTAD, 2020, s.171-172).

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyi

Ticaretin kolaylaştırılması konusunda önemli çalışmalar yürüten bir diğer uluslararası kurum olarak Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyi (UNECE) oldukça dikkat çekmektedir.

UNECE, ilk olarak 1974 yılında Tavsiye No. 4'ü (Ulusal Ticaretin Kolaylaştırılması Organları) yayımlamış, sonrasında bu tavsiye 2015 yılında DTÖ'nün Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nın benimsenmesi ışığında revize edilmiştir. Bu revizyonla birlikte tavsiye, bir ulusal ticaretin kolaylaştırılması organı (NTFB) oluşturmaya yönelik adımların ayrıntılı bir tanımını ve bir NTFB için ülkelerin kendi ulusal bağlamlarına göre kullanabilecekleri veya özelleştirebilecekleri model görev tanımlarını sağlayan yönergeleri birleştirmektedir. (Widdowson vd, 2018, sf. 28).

Günümüzde halen uygulanmakta olan birçok işlem, UNECE'nin ticaretin kolaylaştırılması için yaptıkları tavsiyelerden başka bir şey değildir. Diğer bir ifadeyle, UNECE, ticaretin kolaylaştırılması tavsiyeleri ve standartlar için uluslararası odak noktası durumunda yer almaktadır. Böyle bir konumda yer almasından dolayı UNECE, uluslararası ticarete prosedürleri ve evrak işlerini azaltmak, uyumlu hale getirmek ve otomatikleştirmek için araçlar geliştirmektedir. UNECE'nin bu alandaki çalışmaları, UN Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT) tarafından desteklenmektedir. Ayrıca UN/CEFACT, elektronik veri değişimi için tek uluslararası standardı geliştirmekte ve sürdürmektedir. (UN/EDIFACT-United Nations Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport). UNECE ticaretin kolaylaştırılması Tavsiyeleri Şunlardan oluşmaktadır: (UNECE, 2020).

- Ticaret belgeleri için birleşmiş milletler düzen anahtarı,
- Ticaret belgelerinde kodların konumları,
- Ülke isimlerinin temsili için ISO ülke kodu,
- Ulusal ticaretin kolaylaştırılması yapıları,
- INCOTERMS (International Chamber of Commerce's trade terms) kısaltmaları,
- Uluslararası ticaret için sıraya konmuş fatura düzeni anahtarı,
- Tarihlerin, zamanların ve zaman periyotlarının sayısal gösterimi,

- Benzersiz tanımlama kodu metodolojisi-UNIC,
- Para birimlerinin gösterimi için alfabetik kod,
- Gemilerin tanımlanması için kodlar,
- Tehlikeli maddelerin uluslararası taşımacılığının belgesel yönleri,
- Deniz yolu taşımacılığı belgeleri prosedürlerini kolaylaştırmak için önlemler,
- İthalat gümrükleme işlemlerinde tespit edilen hukuki sorunların kolaylaştırılması,
- Ticaret belgelerinin doğrulanması,
- Daha basit nakliye işaretleri,
- UN/LOCODE-Ticaret ve nakliye konumları kodu,
- PAYTERMS-Ödeme koşullarının kısaltmaları,
- Uluslararası ticaret prosedürlerine ilişkin kolaylaştırma önlemleri,
- Ulaştırma yöntemleri için kodlar,
- Uluslararası ticarete kullanılan ölçü birimlerine ilişkin kodlar,
- Yolcular, kargo türleri, paketler ve ambalaj malzemeleri için kodlar,
- Standart sevkiyat talimatları için yerleşim anahtarı,
- Navlun maliyet kodu-FCC,
- Ticaret ve taşıma durum kodları,
- UN/EDIFACT Standartlarının kullanımı,
- Elektronik veri değişimi için takas sözleşmelerinin ticari kullanımı,
- Sevkiyat öncesi muayene,
- Taşıma araçları türleri için kodlar,
- Elektronik ticaret antlaşması,
- E-ticaret özdenetim araçları (Davranış kuralları),
- Tek pencere oluşturma önerileri ve yönergeler,
- Uluslararası ticaret için veri basitleştirme ve standardizasyon,
- Uluslararası ticaret tek penceresi için yasal bir çerçeve oluşturma,
- Tek pencere işbirlikliği,
- İstişare yaklaşımları-Ticaretin kolaylaştırılması konularında ticaret ve hükümet danışmanlığında en iyi uygulamalar,
- Ticaretin kolaylaştırılmasında kamu-özel işbirliği,
- Ticaret ve taşımacılığı kolaylaştırma izleme mekanizması.

Dünya Bankası Grubu

Yirminci yüzyılın ortalarından beri dünya ekonomisi ile ilgili konularda adı sıkça

duyulan Dünya Bankası Grubu da ticaretin kolaylaştırılması alanında dikkate değer çalışmalar yapmaktadır. DB Grubu'na göre, ticaretin kolaylaştırılması kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Ülkelerin mal ve hizmetleri zamanında ve düşük işlem maliyetleri ile ticaret yapmalarına olanak tanınarak, rekabet güçlerini artırmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik söz konusu görüşler çerçevesinde Dünya Bankası Grubu'nun Makroekonomi Ticaret & Yatırım (MTI) Küresel Uygulaması tarafından yönetilen, Ticaretin Kolaylaştırılmasını Destekleme Programı (TFSP), 2017 Şubat ayında yürürlüğe giren TFA ile ticaret uygulamalarını ayarlama yardım arayan ülkeler için destek sağlamaktadır. TFSP, uygulama ve talebe dayalı yardım için tasarlanmıştır. Program, gelişmekte olan ülkelere, özel sektör ticaretinde rekabet gücünü artırmaya yarayan artan ticaret ve yabancı yatırımlardan faydalanmasına yardımcı olmaktadır. Başlangıcından beri, TFSP, çoğunluğu (%26'sı) Sahra-Altı Afrika'da olan 47'den fazla ülkeye destek sağlamıştır. (World Bank, 2020).

TFSP, TFA ile ticaret uygulamalarını ayarlama gelişmekte olan ülkelere yardımcı olmak için Haziran 2014 yılında başlatılmıştır. TFSP, uygulama, talebe dayalı yardım sağlamak için tasarlanmış ve şu konularda danışan ülkeleri desteklemektedir: *i) Sınır ötesi ticaret için mevcut kısıtlamaları ve darboğazları belirleme, ii) Reformların uygulanması için tasarım ve planlama, iii) İthalat, ihracat ve taşıma faaliyetlerini kapsayan uluslararası standartlarla uyumlu olarak sistem ve prosedürlerin öngörülebilirliğini, şeffaflığını ve uyumunu artırma.* Diğer taraftan yardım alanları da şu şekildedir: *“i) TKA eksiklik değerlendirmelerini ve reform eylem planlarının ve uygulamasını üstlenmek, ii) Ulusal ticaretin kolaylaştırılması komitelerinin kurulması ve güçlendirilmesine yardımcı olmak, iii) Tek pencere uygulaması için hazırlık yapmak, iv) TKA'nın onaylanması ve bildiriminde destek, v) Bilgi paylaşımını kolaylaştırmak, vi) Optimal destek sağlanmasını garantiye almak için küresel ve bölgesel ortaklardan yararlanma.”* Ticaretin kolaylaştırılmasında hem kamu hem de özel sektörün önemli rolünün farkında olan DB grubu, hem Dünya Bankası hem de IFC (International Finance Corporation)'nin önemli boyuttaki uzmanlığından yararlanarak TFSP'yi uygulamaktadır. (World Bank Group, 2020, s.2-4).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

Günümüzde çok farklı alanlarda çalışmalarını yürüten OECD'yi kuran sözleşmede OECD'nin amaçlarının aşağıdakiler için tasarlanmış politikaları teşvik etmek olacağı belirtilmektedir: (OECD, 2020, 28 Kasım).

i) Finansal istikrarı sürdürürken, en yüksek sürdürülebilir ekonomik büyüme ve istihdamı ve üye ülkelerde yükselen bir yaşam standardını elde etme ve böylece dünya ekonomisinin gelişimine katkı sağlama.

ii) Ekonomik gelişme sürecinde üyelerin yanı sıra üye olmayan ülkelerde sağlam ekonomik genişlemeye katkıda bulunmak.

iii) Uluslararası yükümlülüklerle uygun olarak dünya ticaretinin çok taraflı, ayrımcı olmayan bir temelde genişlemesine katkı sağlama.

Söz konusu politikaları teşvik etme noktasında OECD ticaretin kolaylaştırılmasıyla ilgili faaliyetler de yürütmektedir. Bu bağlamda OECD, hükümetlerin gümrük prosedürlerini geliştirmelerine, ticaret maliyetlerini azaltmalarına, ticaret akımlarını hızlandırmalarına ve uluslararası ticaretten daha fazla fayda sağlamaya yardımcı olacak eylemler için

alanlar belirleyen ve reformların potansiyel etkisinin değerlendirilmesini sağlayan bir takım ticaretin kolaylaştırılması göstergeleri (TFIs) geliştirmiştir. OECD TFIs, farklı gelir seviyeleri, coğrafik bölgeler ve kalkınma seviyelerinde 160'tan fazla ülke için gümrük prosedürlerinin tam görüntüsünü kapsamaktadır. Her ticaretin kolaylaştırılması göstergesi, ticaretle ilgili mevcut politika ve düzenlemeleri ve onların pratikte uygulanmasıyla ilişkili birçok özel, hassas, gerçeğe dayalı değişkenlerden oluşmaktadır. TFIs, aynı zamanda ülkelerin ticaretin kolaylaştırılmasında güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine, eylemler için alanlara öncelik vermelerine ve daha bir hedeflenmiş yolda teknik yardım ve kapasite inşasını harekete geçirme fırsat vermektedir. Ayrıca TFIs, sadece ülkelerin ticaretin kolaylaştırılması önlemlerini mutlak terimlerle ne ölçüde başlattığını ve uyguladıklarını ölçmekle kalmaz, aynı zamanda, sınır sürecinin temel alanlarında bir dizi nicel önlemleri kullanarak diğerlerine göre performanslarını da ölçmektedir. Diğer taraftan, UN-ESCAP-Dünya Bankası Uluslararası Ticaret Maliyetleri Veri Seti'nden ticaret maliyeti tahminlerini kullanarak, OECD, TKA'da belirtilen uygulama tedbirlerinin potansiyel etkilerini değerlendirebileceğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım ile gerçekleştirilen OECD analizi, TKA'nın dünya çapındaki ticaret maliyetlerini ülke gruplarına göre değişmekle birlikte %10 ila %18 oranında azaltılabileceğini, ancak en büyük kazançların düşük gelir gruplarındaki ülkelere gerçekleştiğini tespit etmiştir. (OECD, 2020, 29 Kasım).

Uluslararası Ticaret Merkezi

DTÖ ve UNCTAD'ın ortak işbirliği ajansı olan Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), 1964 yılında GATT tarafından oluşturulmuştur. 1968'den beri, UNCTAD üzerinden hareket ederek GATT/DTÖ ve BM'nin ortak himayesi altında işletilmektedir. ITC, ticaretin teşviki ve ihracatın geliştirilmesinde gelişmekte olan ülkeler ve geçiş ekonomileri ile teknik işbirliği için BM sistemi içinde odak nokta olarak nitelenmektedir. (World Trade Organization, 2022). ITC, uluslararası piyasalarda malların pazarlanmasına yardımcı olmaktadır. (Finger and Wilson, 2007, sf. 347).

ITC'nin görevi, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve Sürdürülebilir Kalkınma için Birleşmiş Milletler Küresel Hedeflerini başarmak için katkı yapmaktır. Bu bağlamda hedefleri ise şunlardan oluşmaktadır: i) *Küresel ekonomiye geçişte gelişmekte olan ülke ve ekonomilerin iş sektörlerinin entegrasyonunun güçlendirilmesi*, ii) *SME'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin-KOBİ) faydalanması için ticaret ve yatırım destekleme kurumlarının performanslarının geliştirilmesi ve iii) KOBİ'lerin uluslararası rekabet güçlerinin geliştirilmesidir.* (International Trade Centre, 2020, 1 Aralık).

ITC, bir dizi altı ana odak alanı etrafında entegre çözümler sunmaktadır. Bu odak alanları, müşteri odaklı çözümlere uyarlanmış ve özelleştirilmiş ilgili programlarla tutarlı bir dizi müdahaleyi yansıtmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü üzere, bunlar: i) Ticaret ve piyasa bilgisi sağlama, ii) İletken bir iş çevresinin inşa edilmesi, iii) Ticaret ve yatırım destek kurumlarının güçlendirilmesi, iv) Uluslararası değer zincirlerine bağlanma, v) Kapsayıcı ve yeşil ticareti teşvik etmek ve yaygınlaştırmak, vi) Bölgesel ekonomik entegrasyonları ve Güney-Güney bağlantılarının desteklenmesidir. (International Trade Centre, 2020, 2 Aralık).

Tablo 1: ITC Odak Alanları ve Programları

ODAK ALANI	PROGRAMLAR
------------	------------

Ticaret ve Piyasa Bilgisi Sağlama	Ticarette Şeffaflık Mal ve Hizmetlerde Tarife Dışı Önlemler Rekabetçi Zekâ
Yardımcı bir İş Çevresinin İnşa Edilmesi	Ticaret Geliştirme Stratejileri Ticaretin Kolaylaştırılması Ticaret Müzakerelerini ve Politika Reformunu Destekleme
Ticaret ve Yatırım Destek Kurumlarının Güçlendirilmesi	Ticaret ve Yatırım Destek Kurumlarını Güçlendirme
Uluslararası Değer Zincirlerine Bağlanma	Ticarette Katma Değer ecomConnect: Digital Kanallardan Ticareti Etkinleştirme
Kapsayıcı ve Yeşil Ticareti Teşvik Etme ve Yaygınlaştırma	Ticarette Kadınları Güçlendirme Ticarette Yoksul Toplulukları Güçlendirme Gençlik ve Ticaret Sürdürülebilir Kalkınma için Ticaret
Bölgesel Ekonomik Entegrasyonları ve Güney-Güney Bağlantılarının Desteklenmesi	Bölgesel Ticareti Artırma Güney-Güney Ticaret ve Yatırımı

Kaynak: International Trade Centre. (2020, 10 Aralık).

Ticaretin kolaylaştırılması konusu, Tablo 1’den de görüldüğü üzere, ITC’nin odak alanlarından “Yardımcı bir İş Çevresinin İnşa Edilmesi” alanına yönelik uygulanan programlardan bir tanesidir. Politika ve düzenleme seçeneklerinin KOBİ’lerin rekabet güçlerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu ve KOBİ’lerin değer zincirine bağlanıp bağlanamayacağını belirlemede bunun önemli bir rol oynamakta olduğunu belirten ITC, politika yapım sürecine özel sektör perspektifinin dahil edilmesini kolaylaştırarak ticaret büyümesine elverişli bir iş çevresini teşvik etmede gelişmekte olan ülkeleri desteklemektedir. ITC, ulusal ve bölgesel seviyelerde ticaret stratejisi ve politikaların formülasyonu için kamu-özel diyalogunun kurumsallaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılması programının da yer aldığı söz konusu alanda ITC, gelişmekte olan ülkelerin ve geçiş ekonomilerinin aşağıdakileri yaparak daha bir yardımcı iş çevresi inşa etmesine katkı sağlamaktadır: (International Trade Centre, 2020, 5 Aralık).

- i) TFA’yu uygulamak için politika yapımcıları, ticaret destek kurumlarını ve özel sektörü destekleme.
- ii) Kamu ve özel sektör ortaklarının ihracat stratejilerinin geliştirilmesine öncülük etmelerini ve bu stratejileri gerçeğe dönüştürmek için yönetim planları uygulamasını destekleme,
- iii) DTÖ katılma süreçlerini içeren, politika yapım sürecinde güçlü bir özel sektör düşüncesinin

gelişimini kolaylaştırma,

iv) Politika süreçlerine kamu özel ortaklıklarını yerleştiren yerli, sürdürülebilir bir yaklaşım için yerel kurumları güçlendirme.

Bu kapsamda, ITC'nin Ticaretin Kolaylaştırılması Programı, sınır ötesi ticaretin önündeki tarife dışı engellerin kaldırılmasına odaklanmaktadır. Bu program, uluslararası ticaret prosedürlerini iyileştirerek ve basitleştirerek iş çevreleri dönüşümü için TFA'yı kullanmaktadır. ITC, hem sınır ötesi engellerin ana nedenlerinin üstesinden gelerek ticaretin kolaylaştırılması reformlarını tasarlama ve uygulamada politika yapıcılarını desteklemekte hem de işletmelerin düzenleyici ve idari gerekliliklerine uyma kapasitelerini geliştirme ve ticaretin kolaylaştırılmasında kamu-özel platformlarına katılmalarına yardım etmektedir. (International Trade Centre, 2020, 10 Aralık, s.30).

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması (TKA), ilk defa DTÖ tarafından küresel ticaretteki büyümenin yavaşlamasının önüne geçmek için 1995 yılında gündeme getirilmiştir. AB, Japonya ve Güney Kore'nin ısrarıyla, "Singapur Konuları" olarak teklif edilmiş ve 2001 yılında "Doha Kalkınma Gündemi Müzakereleri" çerçevesinde resmi olarak bir Deklarasyon ile "Ticaretin Kolaylaştırılması" başlığı altında müzakerelere başlanmıştır. 21 yıllık müzakere süreci, 22 Şubat 2017 tarihi itibarıyla tamamlanmış ve Türkiye'nin de taraf olduğu anlaşma yürürlüğe girmiştir. (Bahadır, 2018).

TKA, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, transit mallar dahil olmak üzere, malların hareketini, serbest bırakılmasını ve geçiş izinlerini hızlandırmak için hükümler içermektedir. 1994 yılında imzalanan Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)'nın ilgili maddelerini (5, 8 ve 10) açıklığa kavuşturmakta ve geliştirmektedir. İkinci bölüm, gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelerin (LDCs) Anlaşmanın münferit hükümlerini ne zaman uygulayacaklarını belirleme ve kapasite inşası için yalnızca teknik destek ve yardım alındıktan sonra uygulayabilecekleri hükümleri belirleyen özel ve farklı muamele (SDT) hükümlerini içermektedir. Bir üye ülkenin SDT'den faydalanmak için Anlaşmanın her hükmünü aşağıda tanımlandığı gibi kategorize etmesi ve bu kategorilerin diğer DTÖ üyelerini Anlaşmada belirtilen spesifik zaman çizelgelerine uygun olarak bilgilendirmesi gerekmektedir:

Kategori A: Üyenin anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte uygulayacağı hükümler

Kategori B: Üyenin anlaşmanın yürürlüğe girmesini takiben bir geçiş döneminden sonra uygulayacağı hükümler

Kategori C: Üyenin kapasite inşası için teknik yardım ve destek almasını gerektiren ve anlaşmanın yürürlüğe girmesini takiben bir geçiş döneminden sonraki tarihte uygulayacağı hükümler

Son olarak, üçüncü bölüm, DTÖ'de ticaretin kolaylaştırılması konusunda daimi bir komitenin kurulmasını, üyelerin yerel koordinasyonu ve Anlaşma hükümlerinin uygulanmasını kolaylaştıracak bir ulusal komiteye sahip olmasını gerektiren hükümleri içermektedir. Buna ilave olarak birkaç nihai hüküm daha belirlemektedir. (World Trade Organization, 2018).

Ticaretin Kolaylaştırılması ve Türkiye'de Gelişimi

Ticaretin kolaylaştırılması konusunda küresel ölçekte yaşanan gelişmeler ülkeleri bu alanda çalışmalar yürütmeye sevk etmiştir. Özellikle uluslararası organizasyonlarla yürütülen çalışmalar kapsamında Türkiye’de de bu alanda önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamdaki en önemli gelişmelerden birisi, Dünya Ticaret Örgütü üyesi ülkelerin görüşmeleri neticesinde hazırlanan Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması’nın imzalanması olarak görülmektedir. Diğer taraftan, Türkiye’de ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması’ndan daha önce AB ile Gümrük Birliği’den kaynaklanan dinamiklerin etkisiyle bu alanda bir takım çalışmaların da yapıldığını ifade etmek gerekmektedir (Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon Komitesi, 2021, s.16).

15/1/2016 tarihli ve 6662 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan “Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması”nın mal ticareti anlaşmalarını içeren 1A no’lu ekine ilave edilmek üzere, 27 Kasım 2014 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü Genel Konseyinde kabul edilen ekli “Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Marakeş Anlaşmasını Tadil Eden Protokol” ile söz konusu Protokolün ekinde yer alan ilişik “Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması”nın onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 26/2/2016 tarihli ve 10553603 yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanununun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 29/2/2016 tarihinde kararlaştırılmıştır. (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2016, s.1).

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması imzalandıktan sonra, anlaşmanın yükümlülüklerini yerine getirmek, ilgili kurumların koordinasyonunu sağlamak ve anlaşma hükümlerini sağlamayı kolaylaştırmak gibi bir takım amaçlarla 2019 yılında Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Ticaretin Kolaylaştırılması Komitesi kurulmuştur. (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2019, s.55).

Ticaretin Kolaylaştırılması Komitesi “Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Planı (2018-2022)” kapsamında belirlenen hedeflere ulaşabilmek için *i) Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinde Şeffaflığın Sağlanması, ii) Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinin Kolaylaştırılması, iii) Ticari Maliyetlerin Azaltılması, iv) Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinden Sorumlu Kurumlar Arasında ve Yabancı Ülke İdareleri ile İşbirliğinin Geliştirilmesi ve v) Ticaretin Kolaylaştırılmasında Kapasitenin Geliştirilmesi* şeklinde beş temel eksen belirlenmiştir. (Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon Komitesi, 2021, s.19).

Ticaretin kolaylaştırılması bağlamında, gümrük ve ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesinde daha etkin olabilmek amacıyla bir takım kolaylaştırma araçlarından yararlanılmaktadır. Bu araçlar açısından bazen bilgi işlem teknolojilerinin kullanıldığı bazen de yasal düzenlemelerden yararlanıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu kapsamda; *i) Varış Öncesi Beyan/İşleme Sistemi ii) Elektronik Ödeme Sistemi iii) Risk Yönetim Sistemi iv) Sonradan Kontrol Sistemi v) Yetkilendirilmiş Yükümlü Sistemi vi) Hızlandırılmış Sevkiyat vii) Bozulabilir Eşya viii) İthal Amaçlı Eşyanın Gümrük Kontrolü Altında Nakli ix) İthalat, İhracat ve Transit Formalitelerinde Kolaylaştırma (Formalite-Belge-Kopya) x) Ticaretin Kolaylaştırılması ve Uluslararası Standartlara Uyum xi) Tek Pencere Sistemi xii) Sevk Öncesi İnceleme xiii) Gümrük Müşavirlerinin Kullanımı* araçları Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon Komitesi’nin belirtmekte olduğu ana kolaylaştırma araçları olarak ifade edilmektedir (Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon Komitesi, 2021, s.36).

Bu araçlar ile ilgili olarak söz konusu planında yer alan ve önemli olarak görülen noktalar özetle şu şekilde ifade edilebilmektedir: (Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon

Komitesi, 2021, s.36-55).

“Varış Öncesi Beyan/İşleme Sistemi: Dış ticaret işlemlerinde zaman tasarrufu sağlayacağı beklenen bu sistemde, gümrük idaresine verilmesi gereken ithalat beyannamesinin ve diğer kurumlardan alınması gereken izin, onay ve uygunluk belgelerinin ticaret erbabınca eşya daha ithalat ülkesine gelmeden ve mümkünse elektronik ortamda temin edilebilmesi ve sunulabilmesi olanağı sunulmaktadır.

Elektronik Ödeme Sistemi: Ticaretin kolaylaştırılmasını sağlayan araçlardan bir diğeri olarak ifade edilebilecek bu sistem, ithalat ve ihracatta tahakkuk eden ve gümrük idaresi tarafından toplanan vergi, resim, ücret ve harçların elektronik ortamda ödenmesi imkânı sunmaktadır.

Risk Yönetimi Sistemi: Bu sistem, gümrük ve ticaretten sorumlu sınır idarelerince hangi ithalat, ihracat ve transit işlemleri ile ticaret erbabının kontrole tabi tutulacağını ve bu kontrolün derecesinin ve türünün ne olacağını belirleyen yöntem veya uygulamaları ifade etmektedir.

Sonradan Kontrol Sistemi: Bu sistem, ithal eşyasının, sahibine teslim edilmesi ve aynı zamanda sonuçlarının risk yönetimi sisteminde kullanılmasını amaçlayan yöntemlerden bir diğeridir.

Yetkilendirilmiş Yükümlü Sistemi: Uluslararası geçerliliği olan bir akreditasyon sistemi olan yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması; gümrük ve ticaret kuralları ile uyumu yüksek, iç kontrollere imkân veren bir kayıt yönetim sistemine sahip, mali yeterliliği haiz ve tedarik zinciri güvenliğini gözeten dış ticaret erbabına gümrük işlemlerinde kolaylık sağlayan bir sistemdir.

Hızlandırılmış Sevkiyatlar: Güvenlik ilkelerine hâle gelmeksizin, en azından hava kargo taşımacılığı yoluyla ülkeye gelen eşyanın gümrük ve ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesi amacıyla ticaretin kolaylaştırılması adına getirilen bir rejim olarak tanımlanmaktadır.

Bozulabilir Eşya: Niteliği gereği, bir an önce gümrük işlemlerinin tamamlanarak sahibine teslim edilmesi açısından, bozulabilir eşyalar için ilave yasal düzenlemeler yapılması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Türkiye'nin gümrük mevzuatında, gerekli düzenleme yer almaktadır.

İthal Amaçlı Eşyanın Gümrük Kontrolü Altında Nakli: Ticaret erbabının işletme alanları ithal eşyasının ülkeye giriş yaptığı gümrük noktasından farklı ve daha uzak bir yerde olabilmektedir. Bu durumda, ticaret erbabının işletmesine en yakın ithalat gümrük idaresinden eşyanın serbest bırakılması işlemlerinin yapılmasına izin verilmesi maliyet ve süre açısından daha uygun bir nitelik taşımaktadır.

İthalat, İhracat ve Transit Formalitelerinde Kolaylaştırma: Ticaretin kolaylaştırılması açısından ithalat, ihracat ve transite ilişkin formalitelerin sayısının ve karmaşıklığının en aza indirilmesi ve ithalat, ihracat ve transite ilişkin belge gerekliliklerinin azaltılması ve basitleştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Konu ile ilgili Türkiye'deki durum incelendiğinde, elektronik ortamda yer almaması sebebiyle bazı evrakların hala kâğıt ortamında gümrüğe sunulması, ihracatta gereken işlemlerde mükerrerlik, maliyet ve süre kaybının yaşanması gibi düzenleme yapılmasını gerektiren durumlar göze çarpmaktadır.

Ticaretin Kolaylaştırılması ve Uluslararası Standartlara Uyum: Başta DGÖ tarafından geliştirilen enstrümanlar olmak üzere uluslararası standartların kullanımı, DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nda öngörülen amaçlara ulaşılması için oldukça önemlidir. Gerek DGÖ ve gerekse de OECD, UNECE, UNCTAD, Birleşmiş Milletler Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCAP) gibi uluslararası standartları ortaya koyan uluslararası kuruluşların enstrümanları, gümrük ve sınır prosedürlerinin öngörülebilirliği ve uyumlaştırılması bakımından oldukça geniş bir imkân sunabilmektedir.

Tek Pencere Sistemi: Ülkelerin eşyanın ithalatı, ihracatı veya transit geçişi için talep edilen belgeleri ve/veya veri taleplerini ticaret erbabının tek bir giriş noktasından sunmasına ve sonuçların da bahse konu tek nokta üzerinden bildirilmesine olanak veren yük oryantasyonlu bir tek pencere sistemini kurması oldukça önemli bir ticaretin kolaylaştırılması aracıdır. Türkiye'de Tek Pencere Sistemi 2014 yılında hayata geçirilmiş olup, 2017 yılı itibarıyla 21 kurum ve 118 belge sisteme entegredir. Ancak, sistemin işleyişi sırasında ilave zaman maliyetine yol açan durumların olduğu da dikkat çeken bir husustur.

Sevk Öncesi İnceleme(PSI): Tarife sınıflandırması veya gümrük kıymeti ile ilgili olarak yapılan bu araç, bu hizmetin ilave bir ücret ve zaman kaybına sebebiyet vermesi sebebiyle ticaret zorlaştırıcı bir özelliğe sahiptir. PSI uygulaması esasen, kamu gelirlerinin toplanması bakımından zorluklarla karşılaşan ve ithal eşyasının kıymet ve tarifelerini tespit bakımından gerekli teknik kapasitesi bulunmayan az gelişmiş ülkelere tercih edilen bir uygulamadır.

Gümrük Müşavirlerinin Kullanımı: Gümrük müşavirleri kullanım zorunluluğu getirilmemesi ve gümrük müşavirlerinin lisanslanmasına ilişkin olarak şeffaf ve nesnel kuralların uygulanması ticaretin kolaylaştırılması bakımından gereklidir. Türkiye uygulaması incelendiğinde gümrük müşavirlerinin dış ticaret işlemlerinde kullanılmasının zorunlu olmadığı görülmektedir."

Diğer taraftan söz konusu eylem planında sayısal veriler üzerinden Türkiye'nin bu konudaki durumu hakkında değerlendirmelere de yer verilmiştir. Bu doğrultuda, aşağıdaki Tablo 2'de görülebilen ve Dünya Bankası İş Ortamı Raporu'nda yer alan göstergelerden birisi olan Sınır Ötesi Ticaret Endeksi kapsamında Türkiye'de ihracatta 16 saate, ithalatta ise 41 saate ihtiyaç duyulmakta iken, OECD'nin yüksek gelir grubunda ise sırasıyla 12.7 ve 8.7 saat gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'de ihracat maliyeti 376 \$, ithalat maliyeti ise 655 \$ iken, OECD Yüksek Gelir Grubu'nda Türkiye'nin ihracat maliyetinden 2.5 kat, ithalat maliyetinden ise yaklaşık 6 kat daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Sınır Ötesi Ticaret Gösterge Setinde Türkiye

		Türkiye	OECD Yüksek Gelir Grubu
İhracat	İhracat Süresi	16 Saat	12.7 Saat
	İhracat Maliyeti	376 \$	149.9 \$
	Belge Hazırlama Süresi	5 Saat	2.4 Saat
	Belge Hazırlama Maliyeti	87 \$	35.4 \$

İthalat	İthalat Süresi	41 Saat	8.7 Saat
	İthalat Maliyeti	655 \$	111.6 \$
	Belge Hazırlama Süresi	11 Saat	3.5 Saat
	Belge Hazırlama Maliyeti	142 \$	25.6 \$

Kaynak: (Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon Komitesi, 2021, s.17).

Bunlara ilave olarak Sınır Ötesi Ticaret Endeksi'ne göre Türkiye ve ülke grupları karşılaştırıldığında da Türkiye'nin durumu daha net anlaşılmaktadır. Aşağıdaki Tablo 3'e göre hem 2019 hem de 2020 verilerinde Türkiye'nin Sınır Ötesi Ticaret Endeks değeri, OECD Yüksek Gelir Grubu haricindeki tüm ülke gruplarından daha iyi durumda olduğu görülmektedir.

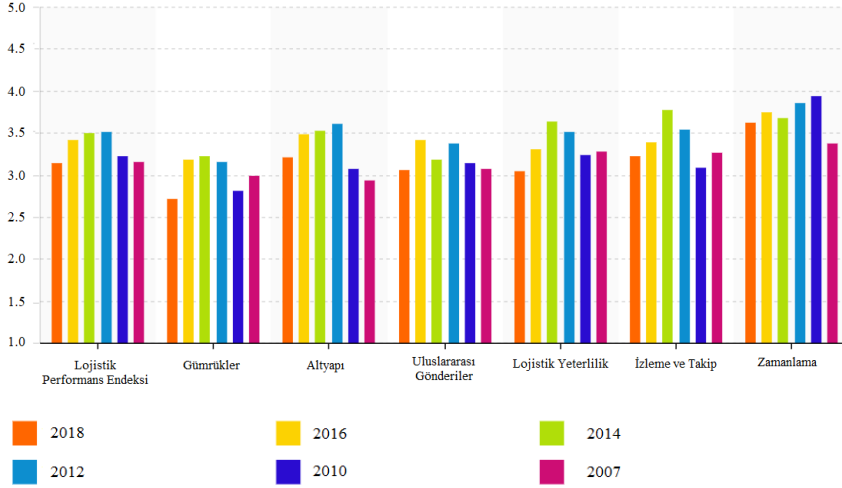
Tablo 3: Sınır Ötesi Ticaret Endeksinde Ülke Grupları ve Türkiye

	2019	2020
Doğu Asya ve Pasifik	71.3	71.6
Avrupa ve Orta Asya	86.7	87.3
Latin Amerika ve Karayipler	69.2	69.1
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	60.2	61.8
OECD Yüksek Gelir	94.3	94.3
Güney Asya	63.9	65.3
Sahra Altı Afrika	53.6	53.6
TÜRKİYE	91.4	91.6

Kaynak: World Bank Doing Business Archive'den yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'de 2008 yılında elektronik veri alış-veriş sistemi devreye sokularak, bilgi teknolojileri altyapısı geliştirilerek ve yaklaşık olarak 2500 gümrük memuru ile 14.000 tüccarın eğitilmesiyle ticaret kolaylaştırılmıştır. 2019 yılında ise dış ticaretin standardizasyonuna ve işlemlerin daha basitleştirilmesi adına ulusal ticaret tek pencere fonksiyonlarını genişletmeyi, risk yönetim sistemini geliştirmeyi ve gümrük araçlarının harçlarını azaltmayı içeren çeşitli düzenlemeler aracılığıyla ihracat ve ithalatın zaman ve maliyeti azaltılmıştır.(World Bank Group, 2021, 10 Temmuz).

Grafik 1'de Türkiye'nin Dünya Bankası Grubu'nun hesaplamakta olduğu Lojistik Performans Endeksi ve bu endeksin alt bileşenlerinde yıllar itibariyle değişimi görülebilmektedir. Grafik incelendiğinde, Türkiye'nin ticaretin kolaylaştırılması konusunda yapmış olduğu çalışmaların olumlu etkileri endeks değerleri üzerinden de dikkat çekmektedir. 2008 yılında yapılan düzenlemelerin etkisi ile endekste ve özellikle altyapı ve zamanlama alt bileşenlerinde önemli gelişmelerin yaşandığı ve söz konusu düzenlemelerin ticaretin kolaylaştırılmasına pozitif yönde katkı sağladığı görülebilmektedir.

Grafik 1: Lojistik Performans Endeksi ve Alt Bileşenleri

Kaynak: World Bank Group. (2021, 13 Temmuz).

Dünya Ekonomik Forumu tarafından belirli yıllarda yayımlanan Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporlarından hareketle Türkiye'nin bu konudaki durumu detaylı olarak incelenebilmektedir.

Bu kapsamda, ilk olarak 2008 yılında yayımlanan Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu (Global Enabling Trade Report 2008)'na göre Türkiye, pazara erişim alt endeksinde 5.4 puan ile 118 ülke arasından 8., sınır yönetimi alt endeksinde 4.3 puan ile 47., taşıma ve iletişim alt yapısı alt endeksinde 3.8 puan ile 44. ve son olarak iş çevresi alt endeksinde 4.6 puan ile 50. sırada yer almaktadır. Sırasıyla Hong Kong, Singapur ve İsveç'in ilk üç sırada yer aldığı 2008 Ticaretin Kolaylaştırılması Endeksinde ise Türkiye 4.5 puan ile 38. sırada yer almıştır. (Lawrence vd., 2008, s.304).

2009 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporuna göre Türkiye, pazara erişim alt endeksinde 4.9 puana gerileyerek 121 ülke arasından 14., sınır yönetimi alt endeksinde 4.1 puana gerileyerek 56., taşıma ve iletişim alt yapısı alt endeksinde 3.6 puana gerileyerek 49. ve son olarak iş çevresi alt endeksinde 4.2 puana gerileyerek 50. sırada yer almaktadır. Bir önceki rapor dönemine göre ilk iki sıradaki ülkelerin yer değiştirdiği ve üçüncü sıraya İsviçre'nin geldiği genel endeks sıralamasında ise Türkiye 4.19 puana gerileyerek 48. sırada yer almıştır. (Lawrence vd., 2009, s.324).

2010 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporuna göre Türkiye, pazara erişim alt endeksinde 4.4 puana gerileyerek 125 ülke arasından 47., sınır yönetimi alt endeksinde bir önceki rapor dönemi ile aynı olan 4.1 puanla 61. sıraya gerilemiş, taşıma ve iletişim alt yapısı alt endeksinde 3.9 puana yükselmiş ancak burada da sıralama olarak 57. sıraya gerilemiştir. Son olarak iş çevresi alt endeksinde 3.9 puana gerileyerek 87. sırada gerilemiştir. Bir önceki rapor dönemine göre ilk iki sıradaki ülkenin değişmediği fakat üçüncü sıradaki İsviçre'nin yerini Danimarka'nın aldığı genel endeks sıralamasında ise Türkiye 4.07 puana gerileyerek 62. sırada yer almıştır. (Lawrence vd., 2010, s.268)

2012 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu: Tedarik Zinciri Engellerinin

Azaltılması'na göre Türkiye, pazara erişim alt endeksinde 4.2 puana gerileyerek 132 ülke arasından 51., sınır yönetimi alt endeksinde bir önceki rapor dönemi ile aynı olan 4.1 puanla 63. sıraya gerilemiş, taşıma ve iletişim alt yapısı alt endeksinde 4.3 puana yükselmiş, sıralama olarak da 47. sıraya yükselmiştir. Son olarak iş çevresi alt endeksinde de bir önceki rapor dönemi ile aynı olan 3.9 puanla 86. sıraya yükselmiştir. Bir önceki rapor dönemine göre ilk üç sıradaki ülkenin değişmediği genel endeks sıralamasında ise Türkiye 4.13 puana yükselmiş ve 62. sıradaki yerini korumuştur. (Lawrence vd., 2012, s.342).

2014 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu'na göre Türkiye, pazara erişim alt endeksinde 3.7 puana gerileyerek 138 ülke arasından 62., sınır yönetimi alt endeksinde 0.8 puanlık artışla 44. sıraya yükselmiş, alt yapı alt endeksinde 4.3 puanla 47. sırada yer almıştır. Son olarak çalışma ortamı alt endeksinde 4.3 puanla 56. sırada yer almıştır. Bir önceki rapor dönemine göre ilk iki sıradaki ülkenin değişmediği fakat üçüncü sıradaki Danimarka'nın yerini Hollanda'nın aldığı genel endeks sıralamasında ise Türkiye endeks değerini 0.23 puan artırarak 4.3 puanla 46. sıraya yükselmiştir. (Drzeniek Hanouz vd., 2014, s.302).

Son olarak 2016 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu'na göre Türkiye, pazara erişim alt endeksinde 4.3 puana yükselmiş, ancak 136 ülke arasından 86. sıraya gerilemiştir. Sınır yönetimi alt endeksinde 5.1 yükselmiş ancak burada da bir basamak gerileyerek 45. sırada yer almıştır. Alt yapı alt endeksinde de 4.5 puanla 46. sıraya yer almıştır. Son olarak çalışma ortamı alt endeksinde 4.2 puanla 73. sıraya gerilemiştir. Bir önceki rapor dönemine göre ilk üç sıradaki ülkeler arasında Hollanda'nın Hong Kong ile yer değiştirdiği genel endeks sıralamasında ise Türkiye endeks değerini 4.52 puana yükseltmiş ancak sıralama olarak 59. sıraya gerilemiştir. (Global Alliance For Trade Facilitation, 2016, s.298.)

Ticaretin kolaylaştırılması konusunda OECD'nin Ticaretin Kolaylaştırılması Göstergeleri ülkelere mevcut durumlarını görebilme ve geliştirilmesi gereken alanları belirleyebilme noktasında oldukça fayda sağlamaktadır. Bu çerçevede, aşağıdaki Tablo 4'te Türkiye'nin söz konusu göstergeler kapsamında sahip olduğu skor ve değerler görülmektedir. 0 ve 2 arasında değerler alan göstergelerde en çok düzenlemeye ihtiyaç olan alanın dış sınır teşkilâtı, en iyi durumda olunan alanın ise yönetim ve tarafsızlık alanı olduğu görülmektedir.

Tablo 4: OECD Ticaretin Kolaylaştırılması Göstergelerinde Türkiye'nin Durumu

Kategori	Ülke Skoru	Değer
Bilgiye Erişim	30	1.43
Ticaret Topluluğunun Katılımı	14	1.75
Peşin Hükümler	15	1.36
Temyiz Prosedürleri	14	1.40
Ücret ve Harçlar	21	1.62

Formalitelere-Belgeler	14	1.75
Formalitelere-Otomasyon	20	1.67
Formalitelere-Prosedürler	50	1.61
İç Sınır Teşkilâtı İşbirliği	17	1.70
Dış Sınır Teşkilâtı İşbirliği	10	0.91
Yönetim ve Tarafsızlık	17	1.89

Kaynak: OECD. (2022, 15 Ağustos).

Ticaretin kolaylaştırılması bağlamında Türkiye'nin ve farklı ülke gruplarının durumlarını değerlendirebilmek için faydalanılabilecek bir diğer gösterge, UNECE tarafından hazırlanan Küresel Dijital ve Sürdürülebilir Ticaretin Kolaylaştırılması Araştırması'dır. Küresel Dijital ve Sürdürülebilir Ticaretin Kolaylaştırılması Araştırması 2015 yılından beri her iki yılda bir BM Bölgesel Komisyonları tarafından ortaklaşa yürütülen bir ankettir. Anket sonuçları, ülkelere sürdürülebilir ve dijital ticaretin kolaylaştırılması için önlemlerin uygulanmasındaki ilerlemeyi izlemelerine fırsat tanımaktadır. Buna ek olarak anket sonuçlarının, devam eden politika, yasal, düzenleyici ve teknik engellerin yanı sıra kapasite geliştirme ve teknik yardım ihtiyaçlarının ele alınması için çabalara en çok ihtiyaç duyulan alanların belirlenmesine yardımcı olan politika yapımı için kanıt temeli görevi de bulunmaktadır. (UNECE, 2022).

UNECE tarafından yapılan bu araştırmalarda şeffaflık, formaliteler, kurumsal düzenleme ve işbirliği, kâğıtsız ticaret ve sınır ötesi kâğıtsız ticaret şeklinde 5 alanı kapsayan ticaretin kolaylaştırılması skoru belirlenmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 5'e, Türkiye'nin ve bazı ülke gruplarının 2015-2021 döneminde yayımlanmış tüm araştırmalardaki ticaretin kolaylaştırılması skorları yer almaktadır. Tablo 5'e göre Türkiye, 2015 yılından 2021 yılına kadar, bahsedilen alanlardan oluşan ticaretin kolaylaştırılması skorunda oldukça önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Buna göre, 2015 yılında %60.22 olan skor 2021 yılında %86.02 olmuştur. Ayrıca Türkiye'nin ticaretin kolaylaştırılması skoru, hem gelişmiş ülkelerin hem de dünya ortalamasının oldukça üzerinde yer aldığı da oldukça dikkat çekmektedir.

Tablo 5: Küresel Dijital ve Sürdürülebilir Ticaretin Kolaylaştırılması Araştırma Sonuçları

	2015	2017	2019	2021
Gelişmiş Ülkeler	%69.38	%75.40	%78.34	%81.86
Latin Amerika ve Karayipler	%58.92	%62.16	%67.32	%72.15
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	%40.65	%49.89	%54.84	%57.35
Pasifik Adaları	%23.75	%26.98	%35.19	%40.37
Güney ve Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya	%40.66	%53.19	%64.14	%68.75

Güney Asya	%35.08	%39.52	%48.39	%58.47
Güney Doğu ve Doğu Asya	%57.14	%61.83	%70.97	%75.27
Sahra Altı Afrika	%35.20	%40.73	%43.50	%49.09
En Az Gelişmiş Ülkeler	%29.16	%36.99	%41.38	%48.35
Karayla Çevrili Gelişmekte Olan Ülkeler	%33.62	%45.06	%51.34	%56.63
Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri	%33.40	%38.04	%44.23	%50.37
Dünya Ortalaması	%47.35	%54.86	%60.90	%64.80
TÜRKİYE	%60.22	%64.52	%79.57	%86.02

Kaynak: UN Global Survey on Digital and Sustainable Trade Facilitation. (2022, 15 Ağustos).

Sonuç

Uluslararası ticaret akımlarında işlem maliyetine sebep olan, 'görünen' ve 'görünmeyen engeller' olarak ifade edilebilecek birtakım engeller bulunmaktadır. Tarife ve kotalar 'görünen engeller' olarak göze çarparken uluslararası ticarete ürünlerin teslim zamanını etkileyen faktörler de 'görünmeyen engeller' olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla uluslararası ticaret işlemlerinde gerekli olan evrakların fazlalığı, gümrüklerde uzun bekleme süreleri gibi durumların çözümü de en az tarife ve kotalar kadar düzenlemeye ihtiyaç duyulan konulardır. Ticaretin kolaylaştırılması olarak tanımlanan söz konusu görünmeyen engellerin ortadan kaldırılması konusuna dair çalışmalarda ülkeler kendi başına belli oranda gelişme kaydedebilmektedir. Bu noktada, istenilen düzeyde bir ticaretin kolaylaştırılmasından bahsedilebilmesi için, daha fazla ülkeyi kapsayıcı nitelikte çalışmaların ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda, ticaretin kolaylaştırılması alanında birçok uluslararası kurum farklı çalışmalar gerçekleştirerek ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasına çalışmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü'nden Dünya Bankası Grubu'na, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nden Dünya Gümrük Örgütü'ne kadar birçok uluslararası kurum ticaretin kolaylaştırılması alanında çeşitli faaliyetler yapmış ve halen yapmaya devam etmektedir. Yapılan çalışmaların birçoğunda teknolojik yeniliklerden de faydalanılmakta ve işlem sürelerinin giderek kısalmasına dair çaba harcanmaktadır. Örneğin, Türkiye'de de hali hazırda kullanılmakta olan "Tek Pencere (Single Window)" Sistemi ile uluslararası ticaret işlemleri için gerekli birçok belge tek bir ekran üzerinden düzenlenmektedir. Buna ilave olarak, UNECE tarafından belirlenen ülke ve para birimlerine dair kodlamalarla uluslararası ticaret işlemleri standardize edilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu çalışmalar ve diğer tüm ticaretin kolaylaştırılması alanındaki çalışmaların yanı sıra, Dünya Bankası gibi uluslararası kurumlar da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ticaretin kolaylaştırılması alanında yapacakları çalışmalar için hem teknik hem de parasal destek sağlamaktadır.

Ticaretin Kolaylaştırılması alanında 1995 yılında gündeme gelen ve 2017 yılı itibarıyla DTÖ üyesi ülkelerin üçte ikisinin onaylamasıyla Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması yürürlüğe girmiştir. DTÖ'nün ilk ve en kapsamlı çok taraflı anlaşması olan söz konusu anlaşma ile farklı gelir gruplarından birçok ülke ticaretin kolaylaştırılması alanında faaliyetler yürüterek uluslararası ticaret hacimlerini artırma imkânı elde etmektedir.

Türkiye'de ise ticaretin kolaylaştırılması alanındaki çalışmalar, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nın 2017 yılında imzalanmasından oldukça önceye

gitmektedir. AB ile Gümrük Birliği ilişkileri kapsamında bu alanda çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Dolayısıyla uzun yıllardan beri uluslararası ticarete giderek artan şekilde önem veren Türkiye’de, ticaretin kolaylaştırılması konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Söz konusu gelişmeler farklı uluslararası kurumların endeks ve göstergelerinden görmek mümkün olmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye’de ticaretin kolaylaştırılmasına dair halen yapılması gereken birçok çalışmanın olduğu da dikkat çekmektedir. Bu kapsamda,

- i) Altyapı yatırımlarına ve dış ticaret işlemlerinin daha hızlı şekilde gerçekleştirilebilmesi için Tek Pencere Sistemi gibi uygulamaların daha da geliştirilmesi,
- ii) Gümrük prosedürlerinde halen var olan olumsuzlukların hızlı bir şekilde giderilmesi
- iii) Yeni teknolojilerin ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalarda daha fazla kullanılmasına olanak sağlayacak ortamın oluşturulması
- iv) Gümrük işlemlerini yürütmekle görevli personele yönelik çeşitli çalışmalarla eğitim seviyesinin yükseltilmesi
- v) Ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili çalışmalarda kurumlar arası koordinasyonun geliştirilmesi
- vi) Uluslararası ticaret işlemlerinde siber güvenlik ve bilgi güvenliği tedbirlerinin artırılması
- vii) Hem süre hem de maliyet olarak gereksiz şekilde uzun ve çeşitli evrak işlemlerinin azaltılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Uluslararası organizasyonlar tarafından yapılan geleceğe yönelik pek çok çalışmada ticaretin kolaylaştırılmasının ülke ekonomilerine önemli boyutta pozitif etkileri olacağı tahminlerinin yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de de ticaretin kolaylaştırılması konusuna daha güçlü şekilde odaklanması halinde uluslararası ticaret vasıtasıyla önemli refah artışının sağlanabileceği düşünülmektedir. Türkiye ekonomisinin uluslararası ticaret akımlarının yıllar itibariyle göstermiş olduğu gelişim bunun açık bir göstergesi olarak görülebilmektedir.

Bu noktada belirtilmelidir ki, dış ticaret akımlarının geliştirilmesinde istikrarlı bir ekonomik yapının ve makro ekonomi politikalarının önemi hiç kuşkusuz yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla istikrarlı bir ekonomik yapı içerisinde makro ekonomi politikaları ile ticaretin kolaylaştırılmasına dair bahsedilen çalışmaların eşgüdümlü olarak uygulanması durumunda dış ticaret akımlarında daha fazla artış, bu yolla da ülke refahında önemli ilerlemenin sağlanabileceği düşünülmektedir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	<p>* Bu makale, 5. Uluslararası İzmir İktisat Kongresi'nde sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "Ticaretin Kolaylaştırılmasında Ulus Üstü Kurumlar ve Türkiye'nin Durumu" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.</p> <p>* Bu çalışma Doç. Dr. Esra YÜKSEL ACI danışmanlığında 24.08.2022 tarihinde tamamladığımız "Ticaretin Kolaylaştırılmasının Türkiye'nin Dış Ticaret Akımlarına Etkisi: Panel Veri Analizi" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.</p> <p><i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i></p>
Benzerlik Taraması	Yapıldı - İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<p>* This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled "Supranational Institutions in Trade Facilitation and the Situation of Turkey", orally delivered at the International Izmir Economics Congress.</p> <p>* This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "The Impact of Trade Facilitation on Turkey's Foreign Trade Flows: Panel Data Analysis", supervised by Assoc. Dr. Esra YÜKSEL ACI (Ph.D. Dissertation, Marmara University, Istanbul/Turkey, 2022).</p> <p><i>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i></p>
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça / References

Avetisyan, M. and Hertel, T., (2021), Impacts of Trade Facilitation on Modal Choice and International Trade Flows, *Economics of Transportation*, 28, pp. 1-18.

Bahadır, S. (2018, 31 Aralık). Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması Yürürlüğe Giriyor, Dünya Gazetesi, 27.02.2017, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ticaretin-kolaylastirilmasi-anlasmasi-yururluge-giriyor/351624>.

Drzeniek Hanouz, M., Geiger, T. and Doherty, S. (2014). *The Global Enabling Trade Report 2014*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

European Commission International Cooperation and Development. (2018, 17 Nisan). Trade Facilitation, https://ec.europa.eu/europeaid/sectors/economic-growth/trade/trade-facilitation_en.

Finger, J. M. and Wilson, J. S. (2007), Implementing a Trade Facilitation Agreement in the WTO: What Makes Sense?, *Pacific Economic Review*, 12(3), pp. 335-355.

Global Alliance For Trade Facilitation. (2016). *The Global Enabling Trade Report 2016*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Hoekman, B and Shepherd, B. (2015). Who Profits from Trade Facilitation Initiatives? Implications for African Countries, *Journal of African Trade*, 2(1-2), pp. 51-70.

International Trade Centre. (2020, 1 Aralık). About ITC, <https://www.intracen.org/itc/about/>.

International Trade Centre. (2020, 2 Aralık). Areas of Work, <https://www.intracen.org/itc/about/mission-and-objectives/>.

International Trade Centre. (2020, 5 Aralık). Building a Conducive Business Environment, <https://www.intracen.org/itc/goals/Building-a-conducive-business-environment/>.

International Trade Centre. (2020, 10 Aralık). Annual Report 2019, https://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/About_ITC/Corporate_Documents/Annual_Report/ITC_AnnualReport2019_ENG_20200630_web_reduced.pdf.

Jiahao, S, Ibrahim, R. L., Bello, K. A. and Oke, D. M. (2022). Trade Facilitation, Institutions, and Sustainable Economic Growth: Empirical Evidence from Sub-Saharan Africa, *African Development Review*, 34(2), pp. 201-214.

Lawrence, Robert Z., Blanke, J., Drzeniek Hanouz, M. and Moavenzadeh, J. (2008). *The Global Enabling Trade Report 2008*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Lawrence, Robert Z., Drzeniek Hanouz, M. and Moavenzadeh, J. (2009). *The Global Enabling Trade Report 2009*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Lawrence, Robert Z., Drzeniek Hanouz, M., Doherty, S. and Moavenzadeh, John. (2010). *The Global Enabling Trade Report 2010*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Lawrence, Robert Z., Drzeniek Hanouz, M. and Doherty, S. (2012). *The Global Enabling Trade Report 2012: Reducing Supply Chain Barriers*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Nguyen, T. T., Nguyen T. A. and Giang, H. T. (2014). *Trade Facilitation in Asia Members-A*

Focus on Logistics Policies Toward ASEAN Economic Community, SECO/WTI Academic Cooperation Project Working Paper Series.

OECD. (2020, 28 Kasım). Convention on the Organization for Economic Co-operation and Development, <https://www.oecd.org/general/conventionontheorganisationforeconomicco-operationanddevelopment.htm>.

OECD. (2020, 29 Kasım). Trade Facilitation, <http://www.oecd.org/trade/topics/trade-facilitation/>, Erişim Tarihi: 29.11.2020.

OECD. (2022, 15 Ağustos). Trade Facilitation Indicators Simulator, <https://sim.oecd.org/Simulator.ashx?lang=En&ds=TFI&d1c=oecd&d2c=tur>.

Pomfret, R. (2016). Multilateralism and Regionalism in the South Pacific: World Trade Organization and Regional Fora as Complementary Institutions for Trade Facilitation, *Asia & the Pacific Policy Studies*, 3(3), pp. 420-429.

Read, R. (2004). The Implications of Increasing Globalization and Regionalism for the Economic Growth of Small Island States, *World Development*, 32(2), pp. 365-378.

Ugaz, P. (2020, 31 Ekim). The World Trade Organization's Trade Facilitation Agreement at two: Where do members stand?, UNCTAD, <https://unctad.org/news/world-trade-organizations-trade-facilitation-agreement-two-where-do-members-stand>.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2016, 5 Mart). "Milletler Arası Andlaşma", Resmi Gazete.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2019, 13 Nisan). "Genelge", Resmi Gazete.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020, 16 Kasım). Dünya Gümrük Örgütü, <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-gumruk-orgutu>.

Ticaretin Kolaylaştırılması Koordinasyon Komitesi. (2021, 13 Temmuz). Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Eylem Planı (2018-2022), <https://kolayticaret.gov.tr/userfiles/files/EylemPlaniFull.pdf>.

UNCTAD. (2020). *SDG Pulse 2020 Unctad Takes the Pulse of SDGs*, United Nations, Geneva.

UNECE. (2022, 1 Ağustos). Global Survey on Digital and Sustainable Trade Facilitation, <https://unece.org/trade/outreach-support-TF/global-survey-digital-and-sustainable-trade-facilitation?ref=unftsurvey.org>.

UNECE. (2020, 23 Kasım). Trade Facilitation, <http://www.unece.org/leginstr/trade.html>.

UN Global Survey on Digital and Sustainable Trade Facilitation. (2022, 15 Ağustos). Interactive Chart of UN Global Survey Results, <https://www.unftsurvey.org/world>.

United Nations. (1964). Proceedings of the United Nations Conference on Trade and Development, Geneva, 23 March-16 June 1964, Volume I: Final Act and Report, New York.

WCO. (2020, 12 Kasım). Discover the WCO, <http://www.wcoomd.org/en/about-us/what-is-the-wco/discover-the-wco.aspx>.

WCO. (2020, 16 Kasım). What is Securing and Facilitating Legitimate Global Trade,

<http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/overview/customs-procedures-and-facilitation.aspx>.

Widdowson, D., Short, G., Blegen, B and Kashubsky, M., (2018). National Committees on Trade Facilitation, *World Customs Journal*, 12(1), pp. 27-48.

Woo, Y. P. and Wilson, J., (2000). *Cutting through Red Tape: New Directions for APEC's Trade Facilitation Agenda*, Asia Pacific Foundation of Canada, 2000.

World Bank. (2020, 28 Kasım). Trade Facilitation Support Program (TFSP), <https://www.worldbank.org/en/programs/trade-facilitation-support-program#1>.

World Bank Group. (2021, 10 Temmuz). Doing Business 2020-Economy Profile Turkey, <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>.

World Bank Group. (2021, 13 Temmuz). Logistic Performance Index-Country Score Card: Turkey 2018, <https://lpi.worldbank.org/international/scorecard/column/254/C/TUR/2018/C/TUR/2016/C/TUR/2014/C/TUR/2012/C/TUR/2010/C/TUR/2007#chartarea>.

World Bank Group. (2020, 28 Kasım). Trade Facilitation Support Program Making Trade Faster and More Affordable, <http://pubdocs.worldbank.org/en/119111561482785120/TFSP-Brochure-2019-web.pdf>.

World Trade Organization. (2022, 6 Nisan). The WTO and the International Trade Centre (ITC), https://www.wto.org/english/thewto_e/coherence/wto_itc_e.htm.

World Trade Organization. (2018, 6 Haziran). The Trade Facilitation Agreement: An Overview, https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfatheagreement_e.htm.

World Trade Organization. (2020, 28 Ekim). The WTO, https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm.

World Trade Organization. (2020, 31 Ekim). Trade Facilitation, https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm#II.